БҮТҮН ӨЛКӘЛӘРИН ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛӘШИН!

ӘДӘБИЈЈАТ вә ИНҸӘСӘНӘТ

1934-ҸҮ ИЛ ЈАНВАРЫН 1-дән чыхыр.

АЗӘРБАЈҸАН ЈАЗЫҸЫЛАР ИТТИФАГЫНЫН ВӘ АЗӘРБАЈҸАН ССР МӘДӘНИЈЈӘТ НАЗИРЛИЈИНИН ОРГАНЫ
ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНА И МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

6 ијул 1990-ҸЫ ИЛ
№ 25 (2420)

Совет Иттифагы Коммунист Партијасынын XXVIII гурултајы

МӘ'ЛУМАТ

1990-ҸЫ ИЛ ИЈУЛУН 2-дә сәһәр саат 10-да Москвада, Кремлин Гурултајлар сарајында Совет Иттифагы Коммунист Партијасынын XXVIII гурултајы ишә башламышдыр.

Гурултајы Сов.ИКП МК-нын Баш катиби М. С. Горбачов ачмышдыр.

Фикир мүбадиләсиндән сонра нүмајәндәләр гурултајын рәһбәр органларыны — рејасәт һеј'әтини, катиблијини, редаксија вә мандат комиссијаларыны сечмишләр.

Гурултај нүмајәндә һеј'әтләринин нүмајәндәләри мүшавирәсинин һазырладығы күндәлији мүзакирә етмиш вә әлавәләри нәзәрә алмагла ону ашағыдакы шәкилдә тәсдиг етмишдир:

Сов.ИКП XXVIII гурултајына Сов.ИКП Мәркәзи Комитәсинин сијаси һесабаты вә партијанын вәзифәләри.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвләринин вә Сијаси Бүро үзвлүјүнә намизәдләрин, Сов.ИКП МК катибләринин һесабатлары.

Сов.ИКП Мәркәзи тәфтиш комиссијасынын һесабаты.

Сов.ИКП-нин бүдчәси вә әмлакы һаггында.

Сов.ИКП XXVIII гурултајынын «һуманист, демократик сосиализмә доғру» програм бәјанаты.

Сов.ИКП-нин Низамнамәси.

Сов.ИКП Мәркәзи нәзарәт комиссијасы һаггында әсаснамә.

Партијанын мәркәзи органларынын сечкиләри.

Сов.ИКП XXVIII гурултајынын гәтнамәләри, бәјанатлары вә мүрачиәтләри.

Сонра гурултајын ишинин регламенти тәсдиг олунмушдур.

Фасиләдән сонра Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзв, ССРИ Назирләр Советинин сәдри Н. И. Рыжков сәдрлик етмишдир.

Сов.ИКП МК-нын Баш катиби М. С. Горбачов јолдаш күндәлијин биринчи мәсәләси барәсиндә мә'рузә етмишдир.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд А. И. Лукјановун сәдрлији илә кечән ахшам ичласында гурултај Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвләринин һесабатларыны динләмәјә башламышдыр. Гурултајын иштиракчылары гаршысында ССРИ Назирләр Советинин сәдри Н. И. Рыжков, Сов.ИКП МК катибләри В. А. Медведев вә А. Н. Јаковлев чыхыш етмишләр.

Ичлас гуртардыгдан сонра гурултајын иштиракчылары В. И. Ленинин мавзолеји өнүнә әклилләр гојмушлар.

1990-ҸЫ ИЛ ИЈУЛУН 3-дә Москвада, Кремлин Гурултајлар сарајында Совет Иттифагы Коммунист Партијасынын XXVIII гурултајы ишини давам етдирмишдир.

Сәһәр ичласында Украјна КП МК-нын биринчи катиби С. И. Гуренко сәдрлик етмишдир.

Гурултајда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвләринин һесабатларынын динләнилмәси давам етдирилмишдир. Ашағыдакылар ичлас иштиракчылары гаршысында чыхыш етмишләр: Сов.ИКП МК катибләри Л. Н. Зајков вә Ј. К. Лигачов, ССРИ харичи ишләр назири Е. А. Шеварднадзе, ССРИ Назирләр Советә сәдринин биринчи мүавини, ССРИ Дөвләт План Комитәсинин сәдри Ј. Д. Маслјуков, бундан әввәл РСФСР Али Советә Рәјасәт һеј'әтинин сәдри ишләмиш В. И. Воротников.

Сонра Сов.ИКП XXVIII гурултајы катиблијинин рәһбәри А. Н. Илјин катиблијин ишә һаггында мә'лумат вермишдир.

Фасиләдән сонра ичлас Газахыстан КП МК-нын биринчи катиби Н. А. Назарбајевин сәдрлији илә кечмишдир.

Гурултај мандат комиссијасынын мә'рузәсини динләмиш вә гыса дискуссијадан сонра тәсдиг етмишдир. Мә'рузә илә комиссијанын сәдри Ј. А. Манајенков чыхыш етмишдир.

Сонра ашағыдакылар һесабат вермишләр: Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү В. А. Крјучков — ССРИ Дөвләт Тәһлүкәсизлији Комитәсинин сәдри; Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәдләр К. П. Разумовски — Сов.ИКП МК катиби, Д. Т. Јазов — ССРИ мүдафиә назири.

Ахшам ичласында Белорусија КП МК-нын биринчи катиби Ј. Ј. Соколов сәдрлик етмишдир.

Гурултај Сов.ИКП Мәркәзи тәфтиш комиссијасынын һесабатыны динләмишдир. Һесабатла А. А. Низовтсева чыхыш етмишдир.

Н. Ј. Кручина Сов.ИКП-нин бүдчәси вә әмлакы һаггында мә'рузә етмишдир.

Ахшам ичласынын јекун һиссәсини М. С. Горбачов апармышдыр.

Гурултај әсас партија сәнәдләринин лајиһәләрини һазырламаг үчүн комиссија јаратмышдыр.

◆ М. С. Горбачов Азәрбајҹан нүмајәндәләринин суалларына чаваб верир.

ӘИ-НИН КҮНДӘЛИЈИ

Республика Театр Хадимләри Иттифагында «Чәфәр Чаббарлы вә муасир театр» мөвзусунда сәһбәт-дискуссија кечирилмишдир. Көрүшү, кириш сөзү илә театр хадимләри иттифагы идарә һеј'әтинин сәдри, ССРИ халг артисти Л. Иманов ачды.

Чаббарлы јарадыҹылығынын тәдгигатчыларындан Рәһим Әлијев «Ч. Чаббарлынын драматургијасы», театршүнас Новруз Тәһмәзов «Ч. Чаббарлы вә муасир режиссорлуг», тәнгидчи Вета Надирова «Ч. Чаббарлынын театр бахышлары» мөвзуларында чыхыш етдиләр. Чыхышлар әтрафында полемик фикир мүбадиләси олду. Дискуссија әтрафында режиссорлардан Чәннәт Сәлимова, Зәминә Һачыјева, Әдаләт Зијадханов, Ағалар Мәһдијев, Фуад Һачыјев, актјорлардан Јашар Нуријев, Әлиаббас Гәдиров, Назир Рүстәмов, театршүнаслардан Ариф Чавадов вә Фәрман Рзајев иштирак етдиләр. Көрүш иштиракчылары Иттифагын нәздиндә «Чәфәр Чаббарлы мәркәзинин» јарадылмасыны мүвафиг саҹдылар.

Ј. МӘММӘДОВ.

* * *

Азәрбајҹан Театр Хадимләри Иттифагы Актјор евиндә көркәмли режиссор, актјор вә педагог Адил Искәндәровун хатирәсинә һәср олунмуш мәчлис кечирмишдир. Мәчлисдә Хамис Мурадовун А. Искәндәровун һәјат вә јарадыҹылығына һәср олунмуш «Бошлуг» филми нүмајиш етдирилди. Республиканын халг артистләри Мәлик Дадашов, Шаһмар Әләкбәров, Мухтар Дадашов, кинорежиссорлар Әбдүл Маһмудлу, академик Имам Мустафајев көркәмли сәнәткарын јарадыҹылығындан сөһбәт ачдылар, хатирәләрини сөјләдиләр. Кечәни әмәкдар артист Микајыл Мирзә апарырды.

С. КҮЛҮМЧАНОВА.

Һ. Әрәблински адына Сумгајыт Дөвләт Драм ТеатрынынЛәнкәранда гастрол тамашалары баша чатмышдыр.Ләнкәранлылара К. Хугајевин «Бабутса, Гагутса, Данел, Дарданел», В. Сәмәдоғлунун «Бәхт үзүјү» вә Р. Н. Күнтәкинин «Мүвәггәти әр» тамашалары көстәрилмишдир.

Гастрол сәфәри заманы сумгајытлы артистләр, һәмчинин рајонун «Коммунизм», «Ләнкәран», «Октјабрын 60 иллији», «Правда» совхозларында олмуш, әмәкчиләрлә көрүшмүш, онлара театрын фаалијјәтиндән, коллективин уғурларындан вә проблемләриндән сөһбәт ачмышлар.

* * *

Әләскәр ГУРБАНОВ,
Сумгајыт.

Салјанда Ашыг Пәнаһын ев-музеји јарадылмыш, рајонун Јеникәнд мәдәнијјәт евинә ашығын ады верилмишдир. Инди Салјан шәһәринин Күрүн саһилиндәки ән көзәл күчәләриндән бири дә Ашыг Пәнаһын адыны дашыјыр.

Әскәр БӘДӘЛОВ,
Салјан рајону.

Н. Нәриманов—120

ШИРИНИ АЗ, АЧЫСЫ ЧОХ ОЛАН ГАДЫН ӨМРҮ

ЛЈАЗМАЛАР Институтунда тәкчә Орта әср әлјазма абидәләри дејил, XIX—XX әср Азәрбајҹан әдәбијјаты вә мәдәнијјәт хадимләринин дә шәхси фондлары мүһафизә олунур.

Әсасы 1928-ҸИ ИЛДӘН М. Ф. Ахундзадәнин архив материаллары илә гојулан бу фонд сонралар зәнкинләшмиш вә һәләлик 32 шәхси фондла тамамланмышдыр.

Анадан олмасынын 120 иллијинә һазырлашдығымыз халғымызын фәдакар оғлу, јазыҹы вә публисист, партија вә дөвләт хадими Н. Нәримановун фондумузда 283 сахлама ваһиди илә материалы мүһафизә олунур. Бунлар онун әлјазмалары, тәрҹүмеји-һалы, гејд дәфтәрләри, автограф вә надир чап әсәрләри, фотошәкилләри, сәнәдләри, мә'рузәләри вә с. ибарәтдир. Бурада Нәримановун оғлуна индијәдәк чап олунмамыш, ше'рлә јаздығы нәсиһәти дә мүһафизә олунур. Өмрүнүн төлатүмләр ичәрисиндә кечмәсиндән шикајәтләнән Н. Нәриманов чәкдији зәһмәтләрин нә вахтса ширин барыны јемәк арзусу илә јашајыр. Бу чахнашманы гәддар һәјатда көрән Нәриман оғлу Нәчәфи өзү кими һагг јолу тутмаға, халғынын хош һәјаты уғрундакы мүбаризәјә атылмаға чағырыр. Ше'р беләдир:

Еј көнүл, етмә сән ah-зар
бу күн,
Кечди демә күнләрин ah-зар
бу күн.
Етмә фәган кн, бу өмүрдән
кедијор,
Зәһмәтдир сәнә һәмдәмү-јар
бу күн.

Зәһмәтдир инсаны инсан
едән, оғул,
Зәһмәтдир ону һејвандан
сечән, оғул.
Будур бүтүн тәрәггинин әсасы,
Зәһмәтдир әгләјол верән, оғул.

Һәјат! Һәјатдыр сәбәбләрин
сәбәби,
Һәјат! Һәјатдыр говғаларын
сәбәби.
Будур, һәр бир шејин әсасы,
Һәјат! Һәјатдыр елләрин сәбәби.

Ахырынчы мәрамым нәдир,
оғул бил,
Онунла фәрәһлән, шад олсун дил.
Атәшли говғадан инсанлары
хилас,
Етмәкдир, фикримиз та олмасын,
ач, шил.

Москва, 28 јанвар, 1925-ҸИ ИЛ.

Н. Нәримановун шәхси фондунда онун һәјат јолдашы Күлсүм ханым Нәримановаја аид 150 сәнәд вардыр. Бу сәнәдләр Азәрбајҹан гадынларынын өлкәнин сијаси-ичтимаи һәјатындакы фәал иштиракыны өјрәнмәк бахымындан зәнкин гајнаглардыр. Өмрүнүн ширини аз, ачысы чох олан анларыны, дәгигә, саат, күн вә ајларыны бу материаллар арасында бүкүб сахлајмыш, кизләмиш Күлсүм ханым бизә нәләр сөјләмир, нәләр данышмыр?! Бу ағзы ачылмамыш сандыгчада Күлсүмүн ушаглығы, илк кәнчлији —кәлинлији, әрли вә әрсиз, өвладлы вә өвладсыз дүнјасы, ағрылы-ачылы, кимсәсиз, јохсул вә хәстә чисми ағлајыб-сызлајыр. Күлсүмүн күндәлији, хатирәләри, һәсрәтли мәктублары, инсан гәлбини ағладан әризәләри, шәхсијјәтинә аид сәнәдләри, бәхтәвәр вә бәдбәхт күнләринин јадикары фотошәкилләри, мә'рузә вә радио васитәсилә олан чыхышлары, телеграмларыны көз јашларысыз охумаг мүмкүн дејилдир.

Бу гадын 17 јашындан башлајараг һәјат јолдашы Н. Нәримановун сечдији јолун, ачдығы чығырын јолчусу олмушдур. Бүтүн һәјатыны Н. Нәримановун рәһбәрлији алтында кизли әмәлијјатлара башлајан Күлсүм гејрилегал вәрәгәләр јајыр, мүсәлман гадынларынын ағыр вәзијјәтини, чансыхычы һәјатыны һеч олмаса бир гәдәр дәјишдирмәк наминә тәблиғат ишләри апарырды.

Күлсүм ханымы дүшүндүрән, үрәјини өјнәдән бир мәсәлә ону өләнәдәк тәрк етмәмишдир. О, өз бирчә баласыны нечә хошбәхт көрмәк истәмишсә, јетим, ата-анасыз ушаглара, нанкор өвладлары тәрәфиндән унудулмуш гоҹалара әлиндән кәлдији гәдәр көмәк етмишдир. О, чох чалышыб-вурушмуш, аид тәшкилатларла мөһкәм әлагә сахлајыб Бакыда илк шикәстләр евi, јетимханалар вә ушаг бағчалары ачдырмышдыр. К. Нәриманованын елә бир чәтин дөврдәки фәалијјәти төкчә бунунла мәһдудлашмамышдыр. О, шәхсән Ленинлә көрүшмүш, бир нечә дәгигә сөһбәт етмәјә наил олмушдур. Көрүшдә мәгсәди нә иди? Јенә ушагларын талеји, онларын јашајышларына көмәк.

Күлсүм ханым хатирәләриндән бириндә јазыр: «В. И. Ленинин бу мәсәләјә гајғы вә диггәтлә јанашмасыны һеч вахт унутмајачағам». Лакин јаратдығы јетимханалар, ушаг бағчалары, әлилләр евиндә тәшкилати ишләри апармаг үчүн кадрлар јох иди. Күлсүм ханым бу гәрара кәлир ки, илк оларак өзү охусун, өјрәнсин вә халғынын бу көмәксиз үзвләринә өз елми, билији илә көмәклик көстәрсин. Мәһз буна көрә бир мүддәт евдә савадланмаг гәрарына кәлир. Өз-өзүнә чалышыр, Нәримановдан өјрәнир. Сонра мүсәлман гызларынын фребел курсларына дахил олур. Бу мәктәби гуртарандан сонра о, јалныз мәктәбәгәдәр ушагларла мәшғул ола биләрди. Лакин бу, Күлсүм ханымы гане етмир. О, өлкәдә јаранмыш һәјатла ајаглашмаг мәгсәди илә 1926-ҸЫ ИЛДӘ Москва Покровски адына фәһлә факултәсиндә, даһа сонра Тимирјазев адына Гаракүл гојунчулуг Институтунда охујур. Сонунчуда охујан заман ону Өзбәкистана от јығымына көндәрирләр. Күлсүм орада силос һазырлајычы вә от јыған фәһлә ишләјир. Фәһләләрлә бирликдә силос үчүн хәндәкләр газыр. Гадын үчүн бу азмыш кими, һәлә зијанкар адамларын гәсдән тарлалары јандырыб халг малыны тәләф етдији, фәһлә јолдашларыны өлдүрдүјү заман, о, кечәләри јатмајыб, ат белиндә от тарлаларына көзәтчилик едирди. Институту битирдикдән сонра Күлсүм ханым Өзбәкистанда «Мүбарәк» совхозуна ишләмәјә көндәрилир. Күлсүм ханым бу заман Өзбәкистанын Совет һөкүмәтинә табе олмајан дәстәләрилә гаршылашыр. Бу јоручу һәјат онун тезликлә әсәб системини позур вә Москваја гајыдыр, јенә јетим ушагларын гајғысы илә мәшғул олур. О, ушаг бағчаларына кедиб, әлиндән кәлән көмәклији едир.

Икинчи Дүнја мүһарибәси башлананда о, Лвовда олан Гызыл Орду командири оғлу Нәчәфин јанында иди.

1943-ҮҮ ИЛДӘ Москваја гајыдан Күлсүм ханым Антифашист Гадын комитәсинин фәал ишчисинә чеврилир. О, бу ишә дә мәһз ушаглара көмәк етмәк, онлара гајғы көстәрмәк мәгсәди илә башламышдыр. Фәалијјәти радио васитәсилә харичи өлкәләрә дә чатан бу фәдакар инсанын бәхтинә даһа һансы пајлар дүшүр.

Госпиталларда, «оғлу Нәчәфи хатырладан» әскәрләрә мәдәни хидмәт етмәк, кечәләр кечирмәк. «Әтрафымда үзү күләр әскәрләр көрәндә өзүмү хошбәхт һисс едирәм» —дејән ана јеканә баласыны — Нәриман Нәримановун јадикары Нәчәфи дә алманфашист ишғалчыларынын сүнкүсүнүн габағына көндәрмишди. Артыг үч ил иди Нәчәфлә јалныз мәктуб васитәсилә көрүшүб-дәрдләшән ананын фондумузда сахланылан мәктуб вә хатирәләрини охујан һәр кәс узун müддәт онун тә'сириндән ајрыла билмир.

Госпиталдакы јаралылара өз баласы кими гуллуг едән Күлсүм ханым даванын гызғын јериндә вәтәни мүдафиә едән Нәчәфин хәјалындан бир ан өлсун белә ајрылмырды. Зәманәнин јүкүндән јорулмуш тәнһа Күлсүмә јени вә дөзүлмәси мүмкүн олмајан даһа ағыр бир јүк әлавә олунду. Оғлу Нәчәфә јаздығы «Нәчәф, сән Нәриман Нәримановун оғлусан, билирәм ки, буну һеч вахт унутмајачагсан, сәнин гисмәтинә Вәтәни фашист рәзилләриндән горумаг кими шәрәфли бир вәзифә дүшдү. Онларын төрәтдикләринә гаршы нифрәт вә гәзәбими ифадә едә билән сөз тапа билмирәм. Бу јыртычылар бизим хошбәхт һәјатымызы поздулар... Лакин әминәм ки, сәнинлә көрүшәчәјәм, биз хошбәхт јашајачағыг» — мәзмунлу мәктубу јолларда галды. Оғул ананын үмидләрлә долу гәлбини јаран етди. Күлсүм, баласы Нәчәфлә көрүшә билмәди. «Ана, мән дә сәнин үчүн дарыхырам вә инанырам ки, тезликлә арзуларымыз јериня јетәчәкдир, тезлилә бу јыртычы аваралары гырыб, сәкитчә, хошбәхтчә јашајачағыг» — дејә Нәчәфин јаздығы сон мәктубуну ана онун өлүмүндән сонра алачаг.

Гәдди бүкүлмүш тәнһа гадынын ајаглары ону јалныз јетимханалара чәкирди. Москва, Волновах вә Бакыдакы ушаг евләрини һамилијә көтүрүб, онлары тәчһиз едир, көрпәләрә, балача ушаглара аналыг гајғысыны даһа да артырырды. Күлсүм ханымын адына кәлән мәктуб вә телеграмларда бу барәдә чохлу сөзләр дејилир, онун нәчиб әмәли бу мәктубларда өз парлаг әксини тапыр. Бурада Москва Протезләшдирмә Институтунда мүаличә олунан ушагларын Күлсүм ханыма јаздығы мәктубу кәтирмәк јериндә оларды. Мәктубда јазылыр:

«Әзиз јолдаш Нәриманова!

Бизим һәјатымыздакы иштиракыныз вә бизә етдикләринизин һамысыны анлајыр, билирик. Шәхси һәјатыныза баш вермиш һәјәчана вә Вилајәтин ушаг евләри үзрә һамилиг шурасынын сәдри кими мәс'ул бир ишдә чалышмағыныза бахмајараг, о бәјүк үрәјинизлә бизим кими ушаглара гајғы көстәрмәјә вахт вә имкан тапырсыныз. Ешитдик ки, сиз бизә әрзаг, јолка вә 1 мај үчүн һәдијјәләр алмаға чалышырсыныз. Бизә, чохусу Вәтән мүһарибәсиндә ана вә аталарыны, јахынларыны итирмиш шикәст ушаглара сизин гајғыныз олдутча гијмәтлидир. Сиз бизә төкчә мадди дејил, мә'нәви чәһәтдән дә көмәклик едирсиниз. Әринизин болшевик фәалијјәти вә јеканә оғлунузун Вәтән мүһарибәси чәбһәсиндә һәлак олмасы бизә мә'лумдур. Буна көрә дә сизин кими бир инсанын бизә көстәрдији гајғы чох гијмәтлидир,.... мәһәббәтиниз, сәмимијјәтиниз биздә һәсарәт вә шадлыг доғурур».

Күлсүм ханымын өмрүнүн сонлары чох ачыначаглы кечмишдир. Архивдәки сәнәдләр көстәрир ки, о, әринин өлүмүндән сонра рәнкарәнк бәлалара дүчар олмуш, лакин руһдан дүшмәдән мүхтәлиф ичтиман вәзифәләрдә чалышмышдыр. Оғлу Нәчәфә јаздығы мәктублары вә мүхтәлиф идарәләрә олан әризәләри онун мадди чәһәтдән нечә чәтинликләр чәкдијини өјрәнмәјә имкан верир. Онлардан бирини бурада кәтирмәк јеринә дүшәрди.

ССРИ Али Советинин сәдри Шеварднадзе.

Бағышлајын, мөчбурјјәт гаршысында гәрара алдым ки, Сизә, бу бәјүк хаһишим билаваситә ичрачысына мүрачиәт едим.

Будур, бир ајдан артыгдыр ки, үрәк ағрысы мәни рәһат бурахмыр. Үмумијјәтлә, дөфәләрлә тәлтиф олунмуш Сталинград вурушмаларынын иштиракчысы мәндән сонра мән һипертонија хәстәлијинә дүчар олмушам. 800 манат һәчминдә алдығым тәгаүд һәјатымы тә'мин етмир. Артыг 20 илдир ки, мәним һәр шејими оғурламышлар вә мөчбурам ки, һәјат үчүн лазым олан үмдә шејләри јенидән алам. Чох ағыр мадди чатышмазлыгла јашајырам. Ленинин тапшырығы илә Н. Нәримановун анләси Кремлин јемәкханасындан көрәк алырды, бу, јолдаш Нәримановун өлүмүндән сонра да давам етдирилмишди.

Бәјүк Вәтән мүһарибәсинә аз галмыш мәни бу тә'минатдан мәһрум етдиләр. Бу мәним мүндәлик доламышығыма пис тә'сир етди, хүсусилә мәнә көмәк едән оғлумун мәһвиндән сонра.

Мән 20-ҸИ ИЛДӘН ишләјирәм, мәни Азәрбајҹандан, Курчусәндән чохлу јолдашлар танујыр. 16-ҸЫ ИЛДӘ илк дәфә оларак чадраны атан мән олмушам вә с. Инди мәним сәһһәтим чох писнир. Өсәб системим позулуб, мә'дәурәк хәстәликләри вә тәзјигим вардыр ки, бу да мәним мәһрум едилдијим пәһриз јемәкләри тәләб едир. Белә ки, һеч бир көмәјим јохдур.

Илк дәфә оларак көмәклик мәгсәдилә Сизә мүрачиәт едирәм. Әкәр мүмкүнсә мәнә мадди јардым көстәрин вә Кремлин јемәкханасындан һансы ки, 19-ҸУ ИЛДӘН алырдым, истифадә етмәјим бәрпа един. Һәкимләр мәним шәһәрдән кәнар јердә јашамағымы мәсләһәт көрүрләр. Һеч олмаса Москва әтрафында 6 кв. метрлик пулу дөвләт һесабына өдәнилән бир отаг верин ки, јајда орада олум. Мәнә белә јүксәк тәзјиглә јајда шәһәрдә јашамаг чох чәтиндир...

Мән әримин өлүмүндән сонра онун бүтүн гијмәтли шејләринин музејә апарылмасынам. Оғлумун да бүтүн шејләрини вә китабларыны ушаг евинә.

Мәнә белә бир суалла сизә мүрачиәт етмәк ајыбдыр. Сизә дәрин һөрмәтлә. Мәни бағышлајын, Нәриманова».

Күлсүм ханымын материаллары ичәрисиндә бу мәзмунда үч әризә вардыр.

Күлсүм ханымын вәфаты һаггында онун архивиндә елә бир мә'лумат јохдур. Лакин ону билирик ки, гадын үрәји бүтүн бу зилләтләрә таб кәтирә билмәз. О, 55 јашында икән, 21. 10. 1953-ҮҮ ИЛДӘ Москва шәһәриндә вәфат етмишдир.

Өмрүнү — кәнчлијини, кәлинлијини, анальығына һәлгына, Сов.ИКП-нин кечдији әзаблы јолларын јолчусуна чевирмиш Күлсүм ханымын хатирәсини әбәдиләшдирмәк үчүн Совет дөвләти демәк олар ки, һеч нә етмәмишдир. Онун бәјүк зәһмәтләр баһасына јаратдығы ушаг евләринин мә'зунлары ана сандыглары бир шәхсин өбәди јеринин дә танымыр, ону зијарәт едә билмирләр.

Меһри МӘММӘДОВА

Тәгвимин сәһифәләриндә — САБИТ РӘҺМАН — 80

ЈЕРИ КӨРҮНҮР

Көркәмли јазычы-драматург Сабит Рәһманын јубилеји әрәфәсиндә журналист Хејрәддин Гоча јазычынын оғлу Емин Сабит оғлу вә һәјат јолдашы Исмәт ханымла көрүшүб онлардан мүсаһибә алмышдыр.

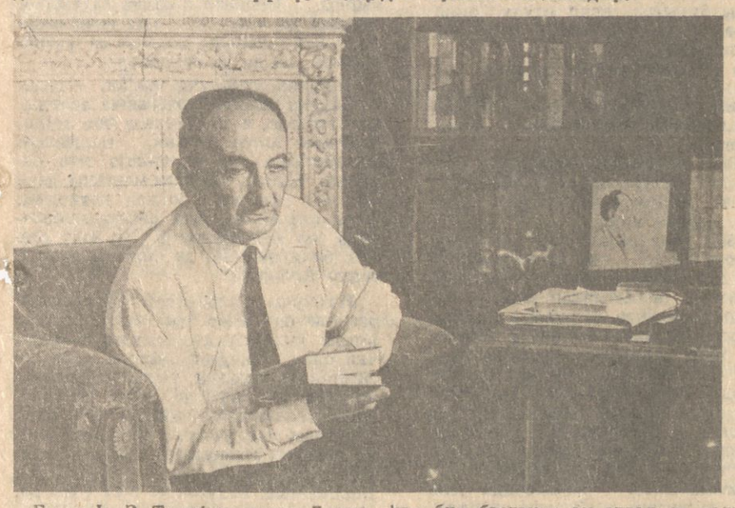

Бу да Һ. З. Тағыјев күчәси, 7 нөмрәли ев. Үчүнчү мәртәбәјә галхырыг. Емин үстүндә дәмир лөвһәдә «Сабит Рәһман» сөзләри јазылмыш гапынын зәнкини басыр. Ичәридән ајаг сәсләри ешидилир. Емин дилләнир:

—Мәнәм, ана!

Гапыны нурани бир гадын — Исмәт ханым ачыр. Бизи күләрүзлә, хош төбәссүмлә гаршылајыр. Ичәри кечирик. Сабит Рәһманын иш отағына көз кәздирирәм. Емин гәлбиндәки хатирәләри чөзәләјир:

—Бу ендә һәр бир әшја мәним ушаглыг вә көнчлијими хатырладыр. Атам 1937-чи илдән өмрүнүн ахырына кими бу ендә јашајыб. Артыг һәјатда јохдур. Амма һарада олурусса-олаг, нә иш көрүрүксә көрәк, о, јаддан чыхмыр. Сабит Рәһман көзәл әсәрләр јаратмагла јанашы, көзәл ата олмуш, кәләчәјимиз һаггында дүшүнмүш, һәр чүр әзаб-әзијјәтә гатлашмышдыр. Комедијалары, сатирик вә јумористик әсәрләри илә охучу вә тамашачыны күлдүрсә дә, хасијјәтчә чох чидди иди. Өзү һаггында, үзәриндә ишләдији әсәрләри һаггында данышмағы севмирди.

—Емин мүәллим, јәгин сизин мусигичи кими јетишмәјиниздә атанызын бөјүк ролу олуб?.

—Әлбәттә. Атамын мусиги тәһсили олмаса да, күчлү мусиги истә'дады варды. Азәрбајчан муғамларыны, рәгс һаваларыны елә усталыгла чалырды ки, гулаг асанлар онун мусиги тәһсили олмадығына инанмырдылар. Һәлә көнчлик илләриндә, Шәкидә јашајанда кинотеатрларда сәссиз филмләри мүшајиәт едәрәк пиано чалармыш. Бәлкә елә мусигиҹә һәвәси мәндә атам ојатмышдыр.

Исмәт ханым јарызарафат, јарычидди:

—«Бәлкә» нијә, ај Емин?

—Анам елә-белә демир. Атам нәинки мәндә мусигијә һәвәс јаратмышды, о һәм дә мәни тәһсилли мусигичи кими көрмәк истәјирди. 1944-чү илдә о, мәни консерваторијанын нәздиндәки онуллик орта мусиги мәктәбинә (инди Бүлбүл адына орта ихтисас мусиги мәктәби) гојду. Профессор Көвкәб Сәфәрәлијеванын синфиндә охујурдум. Атам дәрсләримә чидди диггәт јетирирди. Үстәлик о заман драм театрында мусиги һиссәсинин мүдири, әмәкдар инчәсәнәт хадими Савели Ајзендән хаһиш етмишди ки, ендә мәнә дәрс версин. Ахырынчы синифләрдә охујанда бәстәкарлыға меил етмәјә башладым. Атам мәни Гара Гарајевин јанына апарды, әсәрләримі она көстәрди. 1954-чү илдә Гара Гарајевин бәстәкарлыг синфинә гәбул олундум. Үч илдән сонра онун мәсләһәти илә Москва Дөвләт Консерваторијасында тәһсилими давам етдирдим. Атам һәмишә дејирди ки, һәр бир бәстәкар ән әввәл өз халгы үчүн, халғынын баша дүшәчәји тәрздә мусиги әсәрләри јазмалыдыр... О, бәстәкары ки, өз халгы гаврамыр, ону башга халглар нечә баша дүшә биләр?

—Сиз атанызын бир нечә комедијаларынын тамашаларына мусиги јазмысыныз.

—Еләдир. «Јалан», «Хошбәхтләр», «Әлигулу евләнир», «Нишанлы гыз», «Күләкләр» комедијаларынын тамашаларынын мусигисини мән бәстәләмишәм. Сонра «Һичран» мусигили комедијасынын мусигисини јаздым. «Күләкләр»и вә «Һичран»ы сәһнәдә көрмәк атама гисмәт олмады...

ҺАШИЈӘ: Бизә мә'лумдур ки, Сабит Рәһман јарадычылығына еркән јашларындан башламыш, 16—17 јашларында «Молла Нәсрәддин» журналында «Шејх Самит» имзасы илә фелјетонлар јазмыш, һәлә көнч јашларында мәшһур «Тоҹ» комедијасыны јаратмышдыр. Маһир комедија устасы кими әбәди шөһрәт газанмышдыр.

Сәнәткарын «Хошбәхтләр», «Ашналар», «Ајдынлыг», «Әлигулу евләнир», «Јалан», «Дириләр», «Нишанлы гыз» комедијалары, «Нина» романы, «Сон фачиә» повести, «Мирзә Фәтәли», «Һүсејн Әрәблински», «Севимли роллар» адлы әсәрләри, һекајәләри Азәрбајчан совет әдәбијјатынын гијмәтли нүмунәләридир.

Y. Һачыбәјовун «Аршын мал алан», «О олмасын, бу олсун» комедијасы екранлашдырыларкән онларын ссенаријаринин јазылмасы Сабит Рәһмана тапшырылмышды. О, һәм дә «Короғлу», «Улдуз», «Әһмәд һарададыр?» кими филмләрин ссенари мүәллифидир. Истә'далы тәрчүмәчи кими дә танынан С. Рәһман Гоголун, Чеховун, Галдонинин вә бир сыра дүнја классикләринин әсәрләрини тәрчүмә етмишдир.

—Сабит әсәрләри үзәриндә зәрләр кими ишләјирди. Өзү дә чох вахт кечләр. Биз јатандан сонра јазы масасы архасына кечирди. — Исмәт ханым хатырлајыр. — Гәрибә иди ки, һансы әсәр үзәриндә иш апардығыны билдирмирди. Мәсәлән, «Хошбәхтләр» комедијасыны нә вахт јазмышдыса, хәбәрим олмамышды. Сәбәби дә о иди ки, мән әски әлифбаны билмирдим, о исә һәмин әлифба илә јазыр, сонра да столун үстүнә гојуб кедирди вә күлә-күлә дејирди: «Оху көрүм, нечә охујурсан».

—Евинизә чохлу көркәмли јазычылар, әдибләр кәлирдиләр. Сабит Рәһманын ән јахын достлары кимләр иди?

—Һәлә көнчлијиндә Дағлы мәһәлләсиндә јашајанда Сабит Микајыл Мүшфиг, Рәсул Рза вә Мәһди Һүсејнлә мөһкәм дост олмушдур. Рәсул Рза илә олан достлуг үнсијјәтини исә өмрүнүн ахырынадәк давам етдирмишдир. Сабитин гәфләтән һәјатдан кетмәјиндән Рәсул Рза чох тә'сирләнмиш, өз достуна «Өмүр кечди, күн кечди...» адлы поема һәср етмишдир.

Һүсејн Чавид, Сәмәд Вурғун, Чәфәр Хәндан, Мәммәд Ариф, Һәмид Араслы, Мир Чәлал, Адил Искәндәров, Сәид Рүстәмов, Шәмси Бәдәлбәјли, Әнвәр Мәммәдханлы, Рза Тәһмасиб, Исмајыл Һидајәтзадә, Гара Гарајев, Солтан Һачыбәјов вә бир сыра көркәмли әдәбијјат вә сәнәт адамлары евимизин әзиз гонаглары олмушлар.

—Атам достлары илә фәхр едәрди. Бу достлуг бизә — онларын балаларына әбәди јадикар галыб — Емин әлавә едир.

—Исмәт ханым, јәгин ки, јазычынын достлары олдуғу кими, «дүшмәнләри» дә олубду?

—Сабит бүтүн јарадычылығы бојунча һагсыз тәнгидләрә мә'руз галмышды. Гәрибә иди, гәзетләрдә комедијалары чаһил тәнгидә мә'руз галырды, театрларда исә әсәрләринин тамашаларына билет тапылмырды. 1946-чы илдә М. Зошшенко тәнгид олунанда, Азәрбајчанда Сабит Рәһманын «Ашналар» пјесинин тамашасы јасаг едилди. Анар «Чәтин јолун јолчусу» мәгаләсиндә јаздығы кими, «конфликтсизлик нәзәријјәси» һөкм сүрән дөврдә С. Рәһманы конфликтләринин кәскинлијинә көрә тәнгидләндирмишләр. «Конфликтсизлик нәзәријјәси» арадан чыхандан сонра исә јазычыны конфликтсизлијә көрә гынамышлар».

Алтмыш иллик јубилејини кечирдиләр, нәшријјатларын һеч биринин тематик планларына әсәрләрини салмадылар. Вәфатындан сонра исә 6 чилдлијинин нәшр олунмасыны гәрарлашдырдылар. Лакин о, һеч вахт, һеч өдән шикајәтләнмир, үрәјиндә чәкирди. Бу да она пис тә'сир етди, гәфләтән бејнинә ган сызды, вәфат етди... Сон күнләрдә, хәстәханада јатанда, театрда јени әсәринин мәшгләри кедирмиш. Јанына кәлән үч нәфәр театр ишчиси драматург билдирирләр ки, пјесинин мәшгләри дајандырылыб, онун әвәзинә репертуара башга әсәр салыныб... Өлүмүндән сонра, Шәкидәки Загатала күчәсинә Сабит Рәһманын адыны вердиләр. Бакыда, Нәсими рајонунда чох кичик, јөндәмсиз бир күчә онун адыны дашыјыр.

1975-чи илдә Шәки Шәһәр Советинин тәклиф илә Сабит Рәһманын анадан олдуғу евин јазычынын евмузејинә чеврилмәси гәрара алынды. Тәклиф һәлә дә һәјата кечирилмәјиб. Ев исә учулуб-дағылмаг тәһлүкәси алтындадыр. Јалныз, 1983-чү илдә Шәкидә күлүш бајрамы кечириләндә С. Рәһман адына Драм Театрынын гаршысында јазычынын бүстүнү гојдулар. Јәгин бизә кәләндә евин гаршысында вурулмуш хатирә лөвһәсинин нә вәзијјәтдә олчуғуну өзүнүз көрдүнүз.

ҺАШИЈӘ: Бәли, С. Рәһманын өзүнүн јаздығы кими, «јумористин, сатиригин јолу чәтин јолдур. Тәһлүкәлидир. Анчаг иши нәчиб вә хејирхаһдыр». Бу ил «Јазычы» нәшријјатында С. Рәһманын «Комедијалар» китабы, «Көнчлик» нәшријјатында «Вәфасыз» ады алтында повест вә һекајәләри, «Ишыг» нәшријјатында «С. Рәһман һаггында хатирәләр» китабы нәшр едиләчәкдир. Јазычынын өмүр-күн јолдашы Исмәт ханым Маһмудова узун мүддәтдир ки, өз хатирәләрини јазыр. Емин дә атасы һаггында хатирәләрини јазмаг фикриндәдир...

Бүтүн бунлара бахмајараг, јазычынын јери һәмишә бош көрүнүр...

Емин Сабитоғлу илә сөһбәтимизи давам етдиририк.

—Нечә олду ки, фамилијанызы «Сабитоғлу» илә әвәз етдиниз?

—Атам һәмишә зарафатла дејәрди ки, инди сәни мәнә көрә таныјырлар, о күн олсун ки, мәни сәнә көрә таныјырлар. 1970-чи илдә атам дүнјадан көчәндән сонра, анамла мәсләһәтләшиб фамилијамын әвәзинә «Сабитоғлу» јаздырдым. Истәјирәм ки, мәним адым чәкиләндә атам да хатырлансын.

Сабит Рәһман һеч заман јаддан чыхан дејил. О, өз кәсәрли сатирасы, мәзмунлу јумору илә халғын гәлбиндә әбәди јурд салыб.

ЖУРНАЛЛАРЫМЫЗЫН СӘҺИФӘЛӘРИНДӘ

«Азәрбајчан» № 4

«Азәрбајчан» журналынын чапдан чыхмыш јени нөмрәси Чабир Новрузун «Азәрбајчан» поемасы илә ачылыр. Поезија һәвәскарлары бу нөмрәдә Тејјуб Гурбанын вә Телман Нәзәрлинин јени ше'рләри илә таныш ола биләчәкләр. Нәср бөлмәсиндә Чингиз Әләкбәрзадәнин «Дүнјанын гопдуғу јер» романынын әввәли вә Сара Нәзированын «Саваб јијәси» повести верилмишдир. Әдаләтин, Халиг Рәһимлинин, Ә. Нуринин вә Нүбарын ше'рләри исә «Әдәби кәнчлик» бөлмәсиндә верилиб. Азәрбајчан Демократик Республикасынын баниси Мәммәд Әмин Рәсулзадәнин «Әсримизин Сијавушу» әсәри исә «Ачылмамыш сәһифәләр» рубрикасы алтында чап олунуб. Мәһәррәм Гасымлынын Газахыстанын Чамбул вилајәтиндә јашајан азәрбајчанлыларын күн-күзәранындан сөһбәт ачан «Бизим елләр јериндәми?» очерки исә «Обалардан кәлән сәсләр» бөлмәсиндә чап олунуб. Сабит Рәһманын анадан олмасынын 80 иллији мүнасибәтилә Һикмәт Зијанын «Сабит күлүшү» јазысы вә әдибин «Аршын мал алан» һаггында мәгаләси дә 4-чү нөмрәдә верилиб. Бундан әлавә, «тәнгид вә әдәбијјатшүнаслыг» бөлмәсиндә Ајбәниз Әлијеванын «Вәтән севкиси», «Сәнәтин дәрин гатлары: проблемләр, дүшүнчләр» бөлмәсиндә Нијази Меһдијевин «Бәдии образын билмәчәләри», «Китаблар, рә'јләр» бөлмәсиндә Әфзәләддин Әскәровун «Улу гајнаглар» вә Вагиф Јусифлинин «Инамла, чәсарәтлә» јазылары да јени нөмрәнин материалларындандыр.

«Улдуз» № 4

«Улдуз» журналынын апрел нөмрәси халг јазычысы Исмајыл Шыхлынын тәгдиматы илә көнч јазычы Варис Јолчујевин «Унудулмушлар» вә «Балыгчы тоју» һекајәләри илә ачылыр. Садыг Елчанлынын «Сүкутун сону» повести исә «нәср» бөлмәсиндә верилмишдир. Поезија һәвәскарлары јени нөмрәдә Јалчын Гочанын, Вагиф Чәфәрлинин, Елдар Искәндәрзадәнин, Сагиф Гараторпағын, Вәһид Әлифоғлунун, Иман Јусифовун, Ибраһим Гулијевин, Гәни Бәхтәвәрин, Вагиф Бәһмәнлинин, Дәјанәт Османлынын, Тариф Әскәровун, Ариф Абдуллазадәнин, Заман Маһмудовун, Әфлатун Чәфәрлинин, Ағасән Бәдәлзадәнин вә Ағасалам Гәдировун јени ше'рләри илә таныш ола биләчәкләр. Не'мәт Вејсәллинин бир көнчин фачиәли өлүмү илә бағлы «Үз-үзә» очерки исә «Публисистика» бөлмәсиндә верилмишдир. Низамәддин Мустафанын «Әсримиз вә нәсримиз», Әлиса Шүкүрлүнүн «Низами Кәнҹәвинин әсәрләриндә Азәрбајчан — түрк сөзләри», Вагиф Јусифлинин «Унудула билмәз», Бәдирхан Әһмәдовун «Молла Нәсрәддин»дән башланан јол», Јусиф Сејдовун «Нәсиминин хүсуси адлар аләми» вә Һүсејнгулу Мәммәдовун «Дәдә Горгуд» абидәсинин Азәрбајчанда арашдырылмасы вә нәшри тарихиндән» мәгаләләри исә «тәнгид, әдәбијјатшүнаслыг вә сәнәтшүнаслыг» башлығы алтында чап олунмушдур. Бу нөмрәдән е'тибарән «Дүнјаја пәнчәрә» рубрикасы илә Әһәд Мухтарын тәрчүмәсиндә Чералд Даррелин «Тропик гуршағын мә'чүзәләри» китабындан һиссәләр дә верилир.

ОСМАН САРЫВӘЛЛИ

Азәрбајчан совет әдәбијјатына ағыр итки үз вермишдир. Мүасир поезијанын көркәмли устадларындан бири, фәал ичтимаи хадим, Азәрбајчан Јазычылар Иттифағы идарә һеј'әтинин үзвү, 1938-чи илдән Сов.ИКП үзвү, Азәрбајчанын халг шаири Осман Сарывәлли (Осман Абдулла оғлу Гурбанов) узун сүрән ағыр хәстәликдән сонра ијулун 2-дә вәфат етмишдир.

Осман Сарывәлли 1905-чи илдә Газах рајонунун Шыхлы кәндиндә анадан олмушдур. Илк ше'ри 20-чи илләрин ахырларында ишыг үзү көрмүш, Азәрбајчан әдәбијјатында һадисә олан «Бәнөвшә» адлы илк китабы исә 1940-чы илдә чапдан чыхмышдыр. Бунун ардынча «Тәбриз көзәли», «Кәтир оғлум, кәтир», «Баһар чичәкләри», «Мисирли гардашларыма», «Мәнимлә дүнјаны көзән маһнылар» ше'рләр мәчмуәси, еләчә дә дөфәләрлә Азәрбајчан вә рус дилләриндә бурахылмыш бир чох дикәр китаблары нәшр олунмушдур. Бу әсәрләрдә Азәрбајчан халғынын тарихи кечмиши, онун Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә гәһрәманлығы, Чәнуби Азәрбајчанда милли демократик һәрәкат, әмәк, сүлһ, халглар достлуғу мөвзулары тәчәссүмүнү тапмышдыр.

Азәрбајчан охучусу А. Пушкин, Н. Некрасов, В. Мајаковски, Т. Шевченко, И. Франко, К. Симонов, Н. Тихонов, И. Нонејшвили вә башгаларынын поезијасы илә Осман Сарывәллинин көзәл тәрчүмәләриндә таныш олмушдур.

Осман Сарывәлли ашыг ше'ринин камил биличиләриндән иди. Онун Ашыг Шәмширә һәср етдији «Кишн үрәкли шаир» монографијасы буна инандырычы сүбутдур.

О. Сарывәлли мүхтәлиф илләрдә театр техникумунун директору, «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинин редактору, Низами адына Әдәбијјат Институту директорунун мүавини ишләмиш, Азәрбајчан Јазычылар Иттифағынын илк партија тәшкилатына башчылыг етмишдир.

Партија вә һөкумәт Осман Сарывәллинин хидмәтләрини јүксәк гијмәтләндирмишләр. О, Гырмызы Әмәк Бајрағы, Халглар Достлуғу, «Шәрәф» орденләри, ССРИ медаллары илә тәлтиф олунмуш, она Азәрбајчанын халг шаири фәхри ады верилмишдир.

Азәрбајчан совет әдәбијјатынын јарадычыларындан бири, көнчләрин досту вә мәсләһәтчиси, кениш гәлбли вә гајғыкеш инсан Осман Сарывәллинин халг поезијасына дәрин көкләрлә бағлы јарадычылығы халғын јаддашында узун заман јашајачаг вә нечә-нечә нәслин мә'нәви инкишафына көмәк едәчәкдир.

Көзәл бәдии сөз устасынын хатирәси, онун парлаг бөјүк исте'дады пәрәстишкарларынын гәлбиндә әбәди јашајачагдыр.

А. Н. Мүтәллибов, Р. А. Ағајев, Е. М. Гафарова, Ә. Ф. Дашдәмиров, С. Н. Әләкбәров, Ф. Г. Мурадәлијев, Ф. Ә. Мусајев, Т. Х. Оруҹов, В. П. Полјаничко, Н. Н. Попов, Т. Н. Рзајева, Һ. Ә. Һәсәнов, В. Ә. Һүсејнов, А. Ч. Чәлилов, Р. Һ. Ағајев, Анар, Ч. А. Абдуллајев, П. Бүлбүлоғлу, Мирзә Ибраһимов, Һ. А. Аббасзадә, Б. А. Әбиззадә, Әкрәм Әјлисли, Һүсејн Ариф, Иса Һүсејнов, Бајрам Бајрамов, Бәхтијар Ваһабзадә, Нәриман Һәсәнзадә, Мәммәд Чәфәров, Әнвәр Мәммәдханлы, Мирварид Дилбази, Чабир Новруз, Јусиф Сәмәдоғлу, И. П. Третјаков, Нәби Хәзри, Илјас Әфәндијев, Исмајыл Шыхлы, Б.Ш. Әјјубов.

ВИДА СӨЗҮ

«Мәндә сығар ики чаһан, мән бу чаһана сығмазам» ше'рини јазан шаирин китабынын чилдиндә «Нәсими» имзасына еһтијач јохдур.

«Мән төләсмирәм» ше'рини јазан шаирин китабынын чилдиндә «Вурғун» имзасына еһтијач јохдур.

«Кәтир, оғлум кәтир» ше'рин јазан шаирин китабынын чилдиндә «Сарывәлли» имзасына еһтијач јохдур.

Һәр заманын өз шаири вар. Һәр шаирин өз сәси вар. Ади адамларын сәсләри бир-бирнә охшаја биләр. Гејри-ади адамларын — шаирләрин сәсләри исә бир-бирнә охшамыр.

«Шәби-һичран јанар чаным, төкәр ган чешми-кирјаным» гәзәлинә онларла нәзирә јазылыб, «Фүзули мәктәби» јараныб, амма Фүзулинин сәсинә охшајан сәс јохдур.

Нәсиминин давамчыларындан һеч бири Нәсими дејил. Низаминин давамчылары Низами дејилдир. Вурғунун, Сарывәллинин давамчылары да Вурғун, Сарывәлли дејилләр.

Диггәтли охучу диггәт јетирәчәк ки, бу јазыда мән хронолокијаны позурам: Нәсиминин адыны Низамидән әввәл, Сарывәллинин адыны Фүзулидән әввәл јазырам.

Диггәтли охучу буна да диггәт јетирәчәк ки, бу јазы матәм үчүн дејил.

Нијә?

Сәбәби вар.

Хронолокијаны — ардычыллығы позурам, чүнки зәманәмизин формалист бәдбәхтләри һәр шеји, һәтта шаирләримизин сијаһысыны да стандартлашдырыб, ше'рләри имзасыз да танынан Сарывәллинин адыны чилддәки имзадан башга һеч нәји олмајанларын адларындан сонра јазыблар. Поетик егоизм — шөһрәт еһтирасы мүчәссәмәләринин пенчәкләринин дөшләрини «ССРИ Дөвләт мүкафаты» нишанлары илә долдурублар, бәнөвшәјә «бојну буруг» дејән Сарывәллини исә «республика мүкафаты»на да лајиг көрмәјибләр.

Сарывәллијә «посмертно» мүкафаты төләб едирәм? Хејр. О, мүкафаты өлү сөз усталарына верин. Сарывәллинин сөзү диридир: өзү диридир.

«Мәндә сығар **ики чаһан**».

Ајдындырмы хронолокијаны нијә поздум?!

Бу јазы матәм үчүн дејил. Дәрдим анчаг ајрылыг дәрдидир.

«Шәби-һичран јанар чаным, төкәр ган чешми-кирјаным», «һәр кечәм олду кәдәр, гүссә, фәлакәт, сәнсиз», «Гарајазы мешәсиндә Анадил адлы бир гуш вар, мәним севдалы гәлбимтәк асылмышдыр ајағындан», «Кәтир, оғлум, кәтир», «Бирчә көнүл верди мәнә о јерләр, одур ки, адыма **шаир** дејирләр»!..

МУҒАННА (ИСА ҺҮСЕЈНОВ).

Тәбрик едирик! — РАМИЗ ӘБДҮЛРӘҺИМОВ — 50

Әзиз вә һөрмәтли Рамиз мүәллим!

Республикамызын ме'марлыг ичтиманијјәти, Сизи, анадан олмағынызын 50 иллији, јарадычылыг вә мүәллимлик фәалијјәтинизин 30 иллији мүнасибәти илә үрәкдән тәбрик едир.

Бизә мә'лумдур ки, һәлә көнчлик илләриниздә Сиз, республикамызда јашајыш биналарынын, соснал вә ичтиман тикинтиләрин лајиһәләндирилмәсиндә фәал иштирак етмисиниз. Даһа сонралар өз ме'марлыг фәалијјәтиниздә мәнзил комплексләриндә вә һабелә мәдәни-маариф вә сәнаје мүәссисәләриндә сәс вә акустика проблемләринин һәллинә үстүнлүк вермисиниз. Бакы сиркинин, Дөвләт консерваторијасынын опера студијасында, «Күлустан» сарајында, М. Ф. Ахундов адына Азәрбајчан Дөвләт Опера вә Балет Театрында вә дикәр мәдәнијјәт мүәссисәләриндә тәтбиг едилмиш лајиһәләриниз акустика мәсәләләри саһәсиндә көрдүјүнүз сәмәрәли ишләри көстәрир.

Ифтихар һисси илә демәлијик ки, акустика вә ме'марлыг физикасы проблемләри үзрә јүксәк ихтисаслы ме'мар кими фәалијјәтниз республикамыздан чох-чох узагларда да мә'лумдур. Алма-Ата, Дашкәнд, Уфа, Грозны, Томск, Краснојарск вә санр шәһәрләрин театр вә консерт салонларында сизин лајиһәләриниз әсасында фајдалы ишләр көрүлмүшдүр.

Республикамызын ме'марлары, бизим лајиһә институтлары Сизи фәал ичтиман хадим вә тәчрүбәли мүәллим кими да таныјырлар. Ме'марлыг факултәсинин профессору вә деканы кими Сиз, илләрдән бәри ме'марлыг ихтисасы үзрә кадрлар һазырланмасына гајғы көстәрирсиниз. Ме'марлыг физикасы вә ме'марлыг конструксијалары проблемләринә һәср олунмуш дәрсликләриниз тәләбә вә мүәллимләрин масаүстү китаблары кими гијмәтләндиририк.

Әлли јашынызын тамам олдуғу бу күнләр Сизә мөһкәм чансағлығы, узун өмүр вә кәләчәк фәалијјәтиниздә уғурлар арзулајырыг.

Азәрбајчан ССР Ме'марлары Иттифағынын идарә һеј'әти.

ТАНЫНМЫШ АЛИМ

Ијирми илдир ки, Рамиз Әбдүлрәһимовла танышам. Бир алн мәктәбдә — Азәрбајчан Иншаат-Мүһәндисләри Институтунда чалышырыг. Он илә јахындыр ки, ме'марлыг факултәсинин деканыдыр; һәм дә «Ме'марлыг конструксијалары» кафедрасында јаратдығы «Ме'марлыг физикасы» лабораторијасына рәһбәрлик едир. Илләрдән бәри факултәмиздә ме'марлыг физикасы вә ме'марлыг конструксијалары фәнләриндән мүһазирәләр охујур. Ме'марлыгда акустика проблемләринин һәлли илә мәшғул олан јеканә мүтәхәссисдир ки, республикамыздан чох-чох узагларда танынмышдыр. Тәсәввүр един ки, Рамизин лајиһәләри әсасында Алма-Атада вә Дашкәндә, Новосибирскдә вә Краснојарскда, Уфада вә Витебскдә, Грозныда вә Уманда, Тбилисидә вә Томскда, нечә-нечә опера вә драм театрынын, консерт салонунун вә башга ичтиман интерјерләрдә акустика, вә ме'марлыг проблеми өз һәллини тапмышдыр. Чохлары билмир ки, Бакыда, Кәнчәдә, Сумгајытда, Ләнкәранда, Шамхорда, вә гејри шәһәрләримиздә тикилмиш тамаша салонларында да мәһз Рамизин лајиһәләри тәтбиг едилмишдир. Сон бир нечә ил мүддәтиндә о, М. Ф. Ахундов адына Азәрбајчан Дөвләт Опера вә Балет Театрынын, «Күлустан» сарајынын, Үзејир Һачыбәјов адына Консерваторија нәздиндәки опера студијасынын вә с. тикинти вә бәрпа ишләриндә билаваситә иштирак етмишдир.

Профессор Рамиз Әбдүлрәһимов һәм дә кениш елми тәчрүбәјә малик бир мүтәхәссисдир. Алтмышдан чох елми әсәрин (о чүмләдән бир нечә дәрслијин вә методики көстәришин) мүәллифи, профессор Әбдүлрәһимов һәм ана дилиндә, һәм дә рус вә алман дилләриндә јазыб-јарадыр. Онун јаздығы дәрсликләрдә иншаат физикасы вә ме'марлыг конструксијалары, о чүмләдән әтраф мүһитин ме'марлыға вә конструксијалара тә'сири тәтбиг едилир. Тәсадүфи дејил ки, һәлә 15 ил бундан әввәл, Дрезденин техники университетиндә тәчрүбә мәшғәләләри кечәркән, алман дилиндә онун бир нечә елми әсәри чап олунмушду...

Мән, гәсдән бу јазымын әввәлиндә ССРИ Ме'марлары Иттифағынын үзвү, ихтисаслы алим вә тәчрүбәли мүәллим олан профессор Рамиз Әбдүлрәһимовун елми-јарадычылыг фәалијјәтиндән сөһбәт ачдым. Мәгсәдим, ону шәхсән танымајанлара, онун фәдакарлыгла чалышан, мән дејәрдим, әсил чәфакеш бир инсан, јалныз өз күчүнә, өз чалышганлығына архаланан јүксәк сәвијјәли бир мүтәхәссис олдуғуну билдирмәкдән ибарәт иди. Рамизин һәјат јолуна аз-чох бәләд оланлар билирләр ки, о, атасыз бөјүјүб, Рамиз дүнјаја кәләндә атасы Вәтән мүһарибәси чәбһәләриндә вурушуб вә һәлак олуб. Рамиз орта мәктәби дә, институту да ә'ла гиймәтләрлә баша вуруб. Һәлә Политехник институтунда охујаркән әмәк фәалијјәтинә башлајыб. Лајиһә институтларында ишләјиб, сонра мүәллим вәзифәсиндә (ассистент, баш мүәллим) чалышыб, Москвада 3 ил аспирантурада охујуб, 1971-чи илдә намизәдлик дәрәчәси алмаг үчүн диссертасија мүдафиә еләјиб...

1971-чи илдән бәри әввәл политехник институтунун иншаат факултәсиндә, 1975-чи илдән исә иншаат-мүһәндисләри институтундакы ме'марлыг факултәсиндә фәалијјәтини давам етдириб. Һазырда ме'марлыг факултәсинин рәһбәридир. О, Республика Дөвләт тикинти комитәсинин, Ме'марлыг вә Инчәсәнәт Институтунун вә иншаат институтунда фәалијјәт көстәрән докторлуг диссертасијасы үзрә елми шураларын үзвүдүр. Ејни заманда Москвада фәалијјәт көстәрән ме'марлыг үзрә елми-методики шураның, әдәбијјат-инчәсәнәт вә ме'марлыг саһәләриндә республика дөвләт мүкафатлары Комитәсинин үзвүдүр. Ме'марларын јарадычылыг Иттифағында да илләр боју ичтиман ишләр апарыр вә һал-һазырда ораның президиумунун үзвүдүр. Сәмәрәли елми-јарадычылыг фәалијјәтинә көрә дәфәләрлә мүкафатлара лајиг көрүлүб. Узун мүддәтдән бәри али мәктәбдә кечән мүәллимлик фәалијјәтинә көрә республика һөкумәти профессор Рамиз Әбдүлрәһимова «Азәрбајчан ССР али мәктәб ишчиси» фәхри ады вериб.

Рамиз Әбдүлрәһимову таныјанлара мә'лумдур ки, деканы олдуғу факултәдә һамы —мүәллимләр дә, тәләбәләр дә она һөрмәт бәсләјирләр. О, институт факултәләринин деканлары, кафедра мүдирләри, үмумијјәтлә, профессор-мүәллим коллективи арасында да һөрмәт газаныб. Достлугда да садигдир. Сон дәрәчә гајғыкеш аилә башчысыдыр.

Инди биз, достумуз, һәмкарымыз Рамиз Әбдүлрәһимовун 50 јашыны, әмәк фәалијјәтинин 30 иллијини гејд едирик. Факултәмизин профессор-мүәллимләри адындан, бүтүн әмәкдашлары, еләчә дә тәләбәләримиз адындан мән, бир ағсаггал кими, Рамизи, онун аиләсини үрәкдән тәбрик едирәм, она фәалијјәтиндә дә, шәхси һәјатында да уғурлар диләјирәм.

Мүрсәл НӘҸӘФОВ.

«Хәзәр» № 1

«Дүнјаны бизә таныдмагдан даһа чох өзүмүзү өзүмүзә таныдмагдан өтрү лазым» олан «Хәзәр» тәрчүмә топлусу өтән илин ахырларындан нәшр олунмаға башламышдыр. Илдә дөрд нөмрә бурахылачаг топлунун бу ил чапдан чыхмыш биринчи нөмрәси Нәриман Гасымоғлунун тәрчүмә етдији «Гуран»ы Кәрим»ин Фатиһә, Багара сүрәләринин мәалы-анламы һәчч сәфәри һаггында мә'лумат вә рәнкли шәкилләрлә ачылыр. Топлунун бу нөмрәсиндә охучулар Әлисәмидин ганлы јанвар һадисәләри илә бағлы «Севкини өлүмсүзлүјә говушдуран зәһәр» адлы гејдләри, «Гәриб оғулларын гајдыр, Вәтән» рубрикасында Мустафа Камал Ататүрк һаггында Сәмәд Ағаоғлунун «Атам» вә Сүрәја Ағаоғлунун «Ататүрк вә Әһмәд Ағаоғлу» адлы хатирәләри (чевирәни Елман), Рәһид Улуселин «Пејғәмбәрин бағы» ессеси, «Советскаја молодјожун» мүхбири Александр Олбикин Борис Јелтсинлә апардығы «Дүелләр дөврү кечди» мүсаһибәси (тәрчүмә едәни Ә. Оғуз), «Нечәсән, Акиф Исламзадә, нечәсән зијалылар еви» адлы редаксија јазысы, В. А. Артомановун С. М. Кирова Бакыда учалдылмыш абидә илә әлагәдар «Шәһәр вә абидә» адлы мәгаләси, Олжас Сүлејменовун «Аз-Ја» китабындан Шүмернамә (чевирәни Акиф Әһмәдкил), тәрчүмәчи Исчаг Ибраһимов һаггында Ариф Абдуллазадәнин «Көрпүсаланлар» мәгаләси, еләчә дә шаир Рамиз Рөвшәнин ше'рләри вә с. илә таныш ола биләчәкләр.

Һәср бөлмәсиндә Нобел мүкафаты лауреаты Александр Солженисинин «Матрјонин очағы» (чевирәни А. Мәһәррәмли), «Шаирин мәзары», «Өрдәк баласы» вә башга һекајәләри (чевирәни Ә. Мәммәдов) вә онун «Тајм» журналында чап олунмуш мүсаһибәси (чевирәни Г. Шыхәлијев), «рус нәсриндә Чеховдан сонра ән көзәл һекајәчиләрдән бири сајылан.., «тоталитар режимин гурбаны» Исаак Бабелин «Сүтүл севки», «Иса пејғәмбәрин күнаһы», «Ата һекајәләри» (тәрчүмә едәни Јашар) вә Нобел мүкафаты алан илк мүсәлман јазычысы Нәчиб Мәһвузун «Аллаһын ишләри» һекајәси (чевирәни А. Әлијев) верилмишдир). «Ағры гардашларымыз» рубрикасында исә Бакы Дөвләт Университетиндә тәһсил алан көнч гачгын шаирләри Тодур Влах, Арнаут Тудорка өз ше'рләри илә тагдим олунмушлар.

Бундан башга АБШ-ын Тенесса Технолоҗи Университетинин елми әмәкдашы Мајкл Күнтерин 1986-чы илдә Лондон Университетиндә кечирилән Бејнәлхалг Јахын Шәрг Тәдгигатчылары Конфрансында етдији «Дашнак партијасынын бөһраны» мә'рузәси (чевирәни Т. Вәлијев), Сәмәд Әрдәбилинин Чәнуби Азәрбајчан адәт-ән'әнәсиндән бәһс едән «Чәнубдан сәсләр» јазысы, Хәләддин Софијевин хәзәр сөзүнүн етимолоҗијасы илә бағлы «Топлумузун ады Хәзәр» адлы мәгаләси вә санр топлуда чап едилән башга материаллар кими дөвр, заман бахымындан өз актуаллығы илә фәргләнир.

Гејд. «Хәзәр»ин јарадычы коллективи өз охучуларына абунә јазылышы вә топлунун абунәчиләрә вахтлы-вахтында чатдырылмасы илә бағлы гаршыја чыхан проблемләрдән нараһат олдугларыны билдирир вә онлары әлагәдар тәшкилатларын көмүнә аллаһын инсаф салачағы күнә гәдәр «сәбрә, тәмкинә вә дөзүмә» сәсләјир.